

$$v = v_0 + a t \quad (4.47)$$

gdzie:

t – całkowity czas trwania ruchu od położenia A_0 do A ,

v_0 – **prędkość początkowa**, którą ciało ma w punkcie A_0 ,

a – przyspieszenie w ruchu jednostajnie zmiennym.

Drogę całkowitą s w ruchu jednostajnie zmiennym można obliczyć ze wzoru:

$$s = s_0 + \frac{a t^2}{2} \quad (4.48)$$

gdzie:

s_0 – droga początkowa,

a – przyspieszenie w ruchu jednostajnie zmiennym,

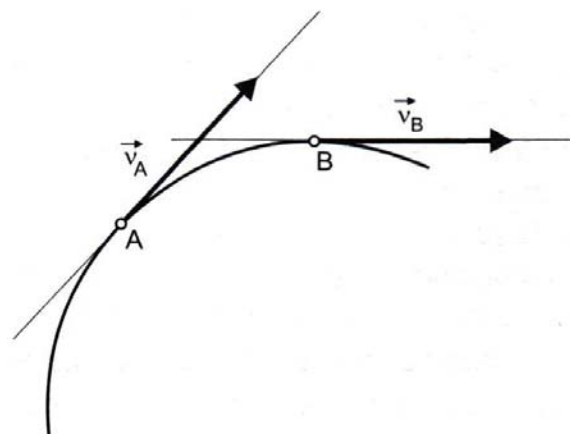
t – czas trwania ruchu.

4.8.3. Ruch krzywoliniowy

Wektor prędkości w ruchu prostoliniowym jest skierowany wzdłuż toru ruchu, a jego kierunek zgodny z kierunkiem ruchu. W ruchu krzywoliniowym wektor prędkości jest styczny do toru w każdej chwili. Jeżeli wartość wektora nie zmienia się, a zmienia się kierunek i nachylenie, to punkt porusza się ruchem **krzywoliniowym jednostajnym** (rys. 4.40).

Ruch **krzywoliniowy zmienny**, oprócz zmiany kierunku i nachylenia wektora prędkości, charakteryzuje również zmiana wartości prędkości.

Pozostawiając dalsze rozważania dotyczące ogólnego matematycznego opisu ruchu krzywoliniowego, skierujemy naszą uwagę na ruch po okręgu i ruch obrotowy ciała, zjawiska często spotykane w pracy mechanika samochodowego.

Rys. 4. 40. Ruch krzywoliniowy jednostajny

4.8.4. Ruch jednostajny po okręgu

Ruch po okręgu jest szczególnym i najczęściej spotykanym przypadkiem ruchu krzywoliniowego. Przykładowo, takim ruchem porusza się pojazd na łuku o stałym promieniu (np. na rondzie).

Punkt materialny, poruszając się ruchem jednostajnym po okręgu o promieniu r , przebywa jednakowe odcinki drogi w jednostce czasu. Wektor prędkości $\vec{v}$ jest styczny do toru ruchu, a jego wartość jest stała. Prędkość w ruchu jednostajnym wyraża się wzorem:

$$v = \frac{s}{t} \quad (4.49)$$

gdzie:

s – droga,

t – czas trwania ruchu.

Ponieważ drogą w tym przypadku jest nie linia prosta, jak w ruchu prostoliniowym, ale długość łuku s o promieniu r , czyli

$$s = r \alpha \quad (4.50)$$

gdzie:

r – promień łuku,

α – kąt α (w radianach), który przebył punkt,

t – czas trwania ruchu,

to

$$v = r \frac{\alpha}{t} \quad (4.51)$$

gdzie:

r – promień łuku,

α – kąt α (w radianach), który przebył punkt,

t – czas trwania ruchu.

Prędkość kątowna ω jest to stosunek kąta α (w radianach), który przebył punkt w czasie t , do wartości tego czasu.

$$\omega = \frac{\alpha}{t} \left[\frac{\text{rad}}{\text{s}} \right] \quad (4.52)$$

gdzie:

α – kąt α (w radianach), który przebył punkt,

t – czas trwania ruchu.

Prędkość w ruchu obrotowym przyjmie zatem postać

$$v = r \omega \quad (4.53)$$

gdzie:

r – promień łuku,

ω – prędkość kątowna.

4.8.5. Ruch obrotowy jednostajny ciała sztywnego dookoła stałej osi

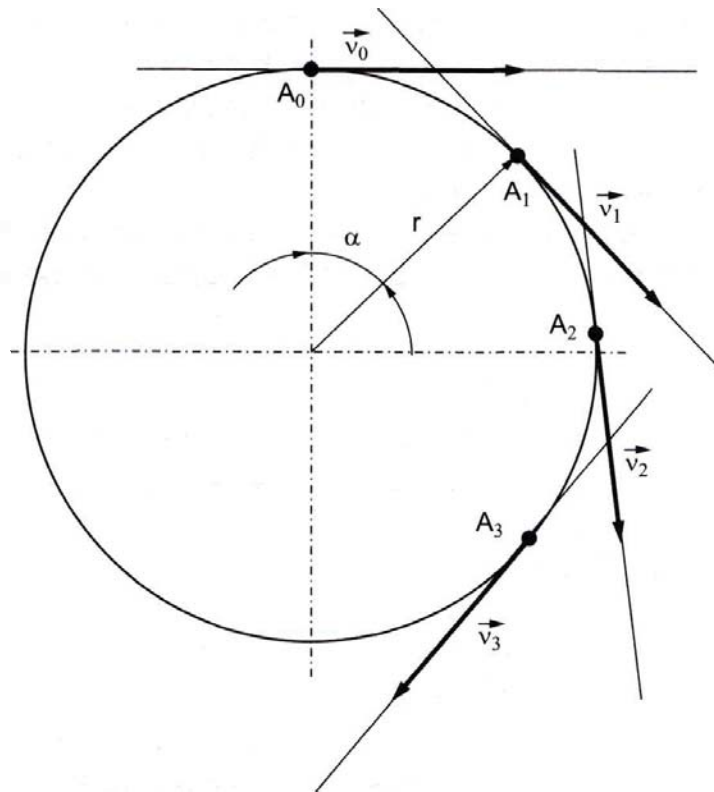
Prędkość kątowna ω w ruchu jednostajnym jest stała.

$$\omega = \frac{\alpha}{t} = \text{const} \quad (4.54)$$

gdzie:

α – kąt α (w radianach), który przebył punkt,

t – czas trwania ruchu.

Rys. 4.41. Ruch po okręgu

Najczęściej spotyka się inne określenie prędkości kątowej, czyli **prędkość obrotową** wyrażaną w obr/min, dzięki czemu łatwo jest stwierdzić, ile razy dane ciało (np. wał korbowy, półoś napędowa) wykonało pełen obrót (tzn. o kąt 360°) w czasie jednej minuty. Obrotomierze na tablicach rozdzielczych samochodu są wyskalowane w obr/min.

Jeżeli ciało obraca się jednostajnie, wykonując w ciągu jednej minuty jeden obrót o kąt $\alpha = 360^\circ = 2\pi$ rad (radianów), to prędkość kątowa tego ruchu będzie równa

$$\omega = \frac{\alpha}{t} \quad (4.55)$$

gdzie:

$$\alpha = 2\pi \text{ rad,}$$

$$t = 1 \text{ min} = 60 \text{ s.}$$

Stąd:

$$\omega = \frac{2\pi}{60} \left[\frac{\text{rad}}{\text{s}} \right] \quad (4.56)$$

Jeżeli ciało wykonuje n obrotów w czasie minuty, to jego prędkość kątowa wynosi

$$\omega = \frac{2\pi n}{60} \left[\frac{\text{rad}}{\text{s}} \right] \quad (4.57)$$

czyli

$$\omega = \frac{\pi n}{30} \left[\frac{\text{rad}}{\text{s}} \right] \quad (4.58)$$

Prędkość dowolnego punktu nie leżącego na osi obrotu można zapisać równaniem:

$$v = r \omega$$

Podstawiając do podanego wzoru

$$\omega = \frac{2\pi n}{60}$$

otrzymuje się

$$v = r \frac{2\pi n}{60} \quad (4.59)$$

Ponieważ $2r = d$, więc

$$v = \frac{\pi n d}{60} \quad (4.60)$$

4.9. Zasady dynamiki

Dynamika jest to wiedza z zakresu mechaniki, która odnosi się do ruchu ciała i przyczyn wywołujących ten ruch. Z doświadczenia wiadomo, że ciężkie rzeczy trudniej wprawić w ruch niż lżejsze. Przykładowo, ciężarówka, która przewozi ciężki ładunek, przyspiesza bardzo powoli i powoli wytraca prędkość. Dlatego w zawodach Formuły 1 masa bolidu odgrywa tak ważną rolę, a konstruktorzy walczą o każdy kilogram, nawet ilość paliwa jest dokładnie określona, aby nie wozić niepotrzebnego balastu i nie tracić dynamiki pojazdu. Podstawowe **trzy zasady dynamiki** sformułował Newton.

Zasada 1. Ciało pozostaje w spoczynku lub w ruchu jednostajnym prostoliniowym, jeżeli na ciało nie działa żadna siła lub działające siły się równoważą.

W praktyce jest trudno znaleźć takie ciało, na które nie działa żadna siła. Siła grawitacji oddziałuje na wszystkie ciała. Jeżeli znajdują się w spoczynku, to siła grawitacji jest równoważona siłą reakcji (np. od podłoża, na którym znajduje się ciało lub reakcji w linie, jeśli to ciało jest zawieszane nad podłożem). Z zasady tej można wnioskować, że ciało raz wprawione w ruch powinno ten ruch utrzymywać w nieskończoność. W praktyce jest jednak inaczej ze względu na występowanie sił tarcia czy sił oporu powietrza. Za przykład może posłużyć ciało poruszające się ruchem jednostajnym prostoliniowym, gdzie siły się równoważą. I tak, spadochroniarz po wyskoku z samolotu porusza się początkowo ruchem przyspieszonym, ponieważ działa na niego siła grawitacji. Wraz ze wzrostem prędkości jego spadania rośnie siła oporu powietrza, do chwili zrównoważenia się z wciąż działającą siłą grawitacji. Ta równowaga następuje przy prędkości około 200 km/h, utrzymywanej do czasu otwarcia spadochronu.

Na podstawie pierwszej zasady dynamiki możemy stwierdzić, że:

- ciało w spoczynku nie może rozpocząć ruchu bez zadziałania na niego siły,
- jeżeli na poruszające się ciało nie działa żadna siła lub siły równoważą się, to może się ono poruszać ruchem prostoliniowym jednostajnym,
- ruch niejednostajny lub krzywoliniowy ciała może wykonywać tylko na skutek działania nań siły.

Zasada 2. Każda siła przyłożona do ciała nadaje temu ciało przyspieszenie (rys. 4.42). Przyspieszenie jest skierowane wzdłuż linii działania przyłożonej siły, a jego wartość jest wprost proporcjonalna do wartości siły.

$$\vec{F} = m \vec{a} \quad (4.61)$$

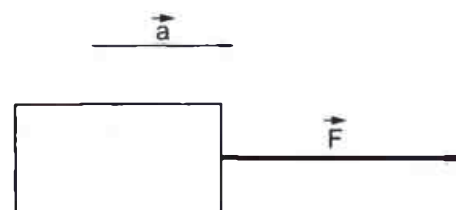
gdzie:

$\vec{F}$ – siła działająca,

$\vec{a}$ – przyspieszenie ruchu,

m – masa poruszającego się ciała.

Różne ciała mają różne masy. Im większa masa, tym większą siłę $\vec{F}$ trzeba przyłożyć, aby nadać danemu ciału przyspieszenie $\vec{a}$.

Rys. 4.42. Druga zasada dynamiki